

„ДА ИЗМЕРВАШ ГОДИНИТЕ С КНИГИ“

Разговор с Жела Георгиева

– Бихте ли споделили размисли за ролята на преводача в съвременното общество. Как стоят нещата с „малките“ литератури и езици?

– Няма нужда човек да се замисля специално, за да забележи, че ролята на преводача е жизненоважна в съвременния свят. Защо е така, всеки може сам да си отговори. Но аз не бих искала да говоря по въпрос, който е от глобално естество. Скромният ми опит се разпростира само върху литературния превод, и то между два близки езика. За мен

литературният превод е незаменим. „Защо трябва да си губите времето с превеждане?“ – бил първият въпрос към наш колега, поет и преводач, който отдавна преподава в престижен американски университет. Това е логичен въпрос в страни, в които литературата на английски език задоволява нуждите на читателите, като оставя за „ексцентриците“ само 2 – 3 процента чужда литература. Големият световен книжен пазар си има своите железни закони и мястото на „малките“ литератури и езици, за съжаление, е в къшето. Разбира се, има много програми, които им помагат да се включват по-активно в международния литературен диалог и да бъдат забелязани.

– С какви обстоятелства и проблеми сте се сблъскали в дългогодишния си професионален път? Споделете личните си постижения.

– Проблемите винаги съпътстват всяка професионална реализация. В началото е желанието да се занимаваш с литературен превод и да не се отказваш при никакви обстоятелства. Навремето, когато завърших Славянска филология, издателство „Народна култура“ проведе на два-три пъти конкурси за млади преводачи, като поемаше известни гаранции, че ще осигури поне превод на няколко разказа на успешно представилите се кандидати. Когато получиш шанс да покажеш какво можеш, виждаш колко малко можеш, колко нищожни са университетските ти знания и колко си се над-

Жела Георгиева (в средата) заедно със сръбската преводачка Мирослава Спасич (русата жена вляво) в белградската книжарница „Беопалис“ и собственичката на книжарницата.

ценил. Ако имаш шанс да попаднеш на добър редактор, който хем да не те отчайва и да щади самолюбието ти, хем да бъде безкомпромисен в изискванията си, значи си късметлия. Лично аз съм работила с много компетентни и добронамерени редактори, но повечето ме хвалеха, а това те кара да се самозалъгваш и да не бъдеш достатъчно самокритичен. Изобщо на младини като че ли не бях толкова взискателна към себе си, колкото днес. Веднъж един колега ми посочи пет ужасно преведени от мен изречения в една книга на руски писател. Потънах в земята от срам. Но точно тази много остра критика ме накара коренно да преосмисля някои свои виждания, както и никога да не изпускам от внимание и най-дребните неща.

Особено благоприятно обстоятелство в моя професионален път беше това, че мъжът ми Симеон Владимиров беше също преводач. Денят ни вкъщи започваше, течеше и завършваше с превеждане, редактиране, рецензиране, съставяне... всеки на своята пишеща машинка – „Ремингтон“ и „Ерика“, единият – на кухненската маса до тенджерата на печката, а другият – на бюрото в спалнята, с кръстосване в коридора и килера, където бяха библиотечните рафтове с книги, енциклопедии и справочници. Тази работа е толкова obsesivna, че потъваш все по-дълбоко и по-дълбоко в нея, измерваш годините с книгите, с думите и не усещаш как незабелязано

отминават. Пък и цялото ни приятелско обкръжение беше от преводачи; срещите, нескончаемите разговори, купоните, почивките бяха все с колеги и никога не ни омръзваха. И сега, след толкова години, въпреки всички промени в живота ежедневието ми продължава да тече по същия начин. И въпреки всички преведени книги нещата не стават по-лесно. Рутината сякаш не помага, съмненията винаги те глождят, превеждаш все по-бавно.

Винаги съм смятала (впрочем не само аз), че е много важно за преводача да познава добре българската литература и да намира време да четете и съвременните ни поети и писатели. Наскоро по повод на Цветница колежката Нева Мичева беше цитирала във „Фейсбук“ онази част от *Изворът на Белоногата* на Петко Славейков, в която Гергана описва своята „мала градинка“. Припомнете си тази градинка и ще разберете за какво става дума.

Ами да, преводачите непрекъснато мислят за думите. Затова езикът на някои наши преводачи ме изумява и вдъхновява. Често, преди да започна работа, чета преводна поезия. И разбира се, търся своите сръбски/хърватски/руски автори, търся необичайни, завладяващи книги. Последното ми „откритие“ беше писателят от Сараево Игор Щикс, чийто роман *Елияховият стол* излезе в края на миналата година в издателство „Панорама“.

– *С промените в обществените условия какви трансформации настъпиха в изискванията към личността и професионалната подготовка на преводача?*

– Пак ще говорим само за преводача на художествена литература. Промените са към добро – що се отнася до професионалната подготовка. В магистърските програми по превод и редакция към университетите преподават най-добрите теоретици и практики на изкуството на превода, от които студентите могат да научат страшно много. Има различни други форми като преводачески работилници, международни стипендии по превод, различни международни програми, така че възможностите за придобиване на преводачески знания и умения никога не са били в такова изобилие. От друга страна, няма защо да се заблуждаваме – преводаческият труд, и особено трудът на литературния преводач, не се цени нито морално, нито материално.

– *Какво представляваше Съюзът на преводачите в България и какви перспективи се разкриват пред него от сега нататък? Как се осъществява приемствеността между поколенията?*

– Съюзът на преводачите в България беше създаден през 1974 г. благодарение на дългогодишни и неуморни усилия на едно ядро от прекрасни български преводачи, които благодарение на своята упоритост успяха да се преборят със системата. Членуваха преводачи от всички сфери на превода, като най-голяма беше секция „Художествена литература“. Съюзът получаваше субсидия от държавата и 1% отчисления от всички преводни книги, което му даваше възможност да поддържа голяма администрация (около 50

души), да издава списание „Панорама“, да развива международна дейност, като госпожа Ана Лилова беше дългогодишен председател на ФИТ (Международната организация на преводачите). СПБ имаше филиали в Пловдив, Русе, Варна, Бургас. Съюзът се грижеше за квалификацията на своите членове, имаше свой Творчески фонд, който подкрепяше преводачите, получили по-продължителен творчески отпуск, за да работят върху някое значимо произведение на световната литература. Специално бих искала да отбележа социалната дейност, помощта, която се оказваше на болни, възрастни и изпаднали в беда колеги. Бяха издействани също пенсии за 15-ина преводачи, които цял живот са се занимавали с превод, без да са били на щатна работа. СПБ се грижеше и за подготовката на млади преводачи чрез семинари, курсове, специализации в чужбина и други. Тогава нас ни учеха на изкуството превод такива личности като Валери Петров, Атанас Далчев, Нели Доспевска, Кръстан Дянков, Григор Ленков, Сидер Флорин и Сергей Влахов, а симултанните преводачи – феноменалната Надежда Лекарска, Андрей Богоявленски, Никола Колев... Но това е дълга тема за разговор.

Днес СПБ е по-скоро организация на хора, които имат нужда да общуват професионално помежду си, да споделят проблемите си, тъй като преводът е занимание самотно. През последните години се правят усилия за защита на правата на преводачите, за уреждане на статута на заклетия преводач, заедно с други асоциации и преводачески фирми, но засега без особени резултати.

Що се отнася до приемствеността между поколенията, тя е нещо нормално и е била осъществявана през цялата хилядолетна история на превода в България. След промените през 1989 година се получи голям срив. СПБ остана без всякакви имоти (каквито всъщност и нямаше) и средства да осъществява своята общественоразнополителна дейност. Всичко се върши на доброволни начала. И разбира се, разчита се на участие в проекти. Като възрастов състав СПБ също постепенно се обновява. Специално в секция „Художествена литература“ бяха приети немалко млади, 25 – 30-годишни колеги, които са вече утвърдени имена в литературния превод. Сред 40 – 45-годишните има великолепни преводачи, които героично се борят да изкарват хляба си с професионалните си умения и талант. И единици от тях успяват.

Разговора води **Вяра Найденова**